

LIETUVIŲ KALBA (GIMTOJI)

Teksto rašymo užduotys

2009 m. mokyklinis brandos egzaminas
(pakartotinė sesija)

2009 m. liepos 1 d.

Trukmė – 3 val. (180 min.)

NURODYMAI

- Šiame sąsiuvinyje jums pateiktos **samprotavimo rašinio, teksto interpretacijos ir literatūrinio rašinio užduotys**. Pasirinkite **vieną iš jų** ir parašykite darbą.
- Pasitikrinkite, ar egzamino užduotyje nėra tuščių lapų ar kitokio aiškiai matomo spausdinimo broko. Pastebėję praneškite egzamino vykdytojui.
- Savo darbą (juodraštį ir švarraštį) rašykite mokyklos spaudu pažymėtuose ir jums išdalytuose lapuose. Pirmiausia užrašykite savo vardą ir pavardę, savivaldybę, mokyklą ir klasę (grupę). Užrašykite pasirinkto rašinio arba teksto interpretacijos temą. Pavyzdžiui:

..... *eilėraščio* *interpretacija*
(autorius vardas ir pavardė) (pavadinimas)

..... *romano / apysakos / apsakymo / dramos* *ištraukos interpretacija*
(autorius vardas ir pavardė) (pavadinimas)

- Šiame sąsiuvinyje galite rašyti savo pastabas, komentarus ar pan.
- Jeigu naudojate juodraščių, pasilikite pakankamai laiko perrašyti savo darbui į švarraštį, nes **juodraštis nebus tikrinamas**, tačiau jį irgi privalote atiduoti egzamino vykdytojui kartu su švarraščiu.
- Švarraštyje rašykite mėlynai rašančiu parkeriu arba tušinuku aiškiai ir įskaitomai. Koregavimo priemonėmis naudotis draudžiama.
- Turite parašyti 350–400 žodžių tekstą. Vertinant darbą, bus atsižvelgiama ir į apimtį.
- Švarraštyje suskaičiuokite žodžius ir parašėje **nurodykite 350 žodžių ribą**.
- Palikite paraštes, kurios skirtos vertintojams.
- Prieš atiduodami darbą, dar kartą atidžiai pasitikrinkite, ar švarraštyje nepalikote klaidų. Jūs galite naudotis žodynais.

Linkime sėkmės!

I. SAMPROTAVIMO RAŠINIO UŽDUOTYS

1. Parašykite 350–400 žodžių samprotavimo rašinį tema

Ar visuomet reikia ginti savo tiesą?

Rašydami remkitės kultūrine patirtimi (grožinės literatūros ar kitais meno kūriniais, mokslo, religijos žiniomis, tradicijomis ir t. t.) ir socialine patirtimi.

Jums gali padėti pateiktos mintys:

Reikia visada turėti prieš akis du dalykus: pirma, visada daryti tik tai, ką žmonių labai liepia valdantis ir įsakinėjantis protas; antra, atsakyti savo nuomonės, jeigu kas nors ją pataisys arba pakeis. Tačiau tas nuomonės pasikeitimas turi atsirasti iš įsitikinimo, jog tai teisinga ir naudinga visuomenei, o ne todėl, kad tai atrodo malonu ar žada šlovę.

Markas Aurelijus, Senovės Romos imperatorius

SKURDULIS

Kai vaikas tampa jaunuoliu, o jaunuolis suaugusiu vyru, jie keičia savo drabužius į labiau pritaikintus jų ūgiui ir darbui. Tauta kaip žmogus auga ir rimtėja, o jos tikėjimas dievais – tai rūbai, kuriuos ji dėvi. Mūsų tauta buvo vaikas, bet atėjo laikas tapti jaunuoliu, ir todėl ji keičia dievus. Kai surimtės ir taps suaugusiu vyru, ji apleis naująjį dievą, kaip dėl jo apleido Perkūną. Bet vis tiek, kaip ji pavadins naująjį dievą, kuriuo vardu šauksis jo, gerbs visuomet tą patį, didį, paslaptinę Praamžių, kuris gyvena ne ten (*rodo į dangų*) ir ne čia (*rodo į žemę*), ne ažuolynuose mūsų, ne naujose šventovėse, bet žmogaus sieloje.

SKIRGAILA

O nemeluoji tu, krivi? (*Atsistojęs*) Tai kam gi mes kovojom su vokiečiais ir su lenkais? Kam vieni antrus žudėm, deginom kaimus ir pilis? Kam gi mes tai darėm ir iki šiol darome? (*Vėl sėdasi*)

Iš Vinco Krėvės „Skirgailos“

Mūsų liko gal iš šimto vienas.
Bet kova vis tęsiasi atkakli.
Užtat turim būt savam kely
Šimtą kartų tvirtesni nei plienas,

Nes per vėtrą švilpiančio metalo,
Per marias nelaimių ir kančių
Mūsų rankos lig dienų skaisčių
Vėliavą kovos išnešt privalo.

Bronius Krivickas, poetas, Lietuvos partizanas

2. Parašykite 350–400 žodžių samprotavimo rašinį tema

Ką reiškia būti asmenybe?

Rašydami remkitės kultūrine patirtimi (grožinės literatūros ar kitais meno kūriniais, mokslo, religijos žiniomis, tradicijomis ir t. t.) ir socialine patirtimi.

Jums gali padėti pateiktos mintys:

- Tai reikėjo pasilikti kunigu. Būtum galėjęs kankintis visą amžių!
- Ne, tai visai kas kita, Aukse! Būdamas kunigu, aš kovojau ir kentėjau, jausdamasis esąs ne savo vietoj dėl savo vidaus disharmonijos, – ir tai buvo egoistiškas skausmas, savęs narpliojimas ir analizavimas. Išsivadavęs aš turėsiu kovoti dėl principų, dėl gyvenimo teisių ir santvarkos, o gal stačiai ir dėl duonos kąsnio... bet aš manau, kad tai bus prasmingesnė kova...

Iš Vinco Mykolaičio-Putino „Altorių šešėly“

Man norisi pažadinti žmones. Mano tribūna, mano veikla yra mano muzika, mano dainos. Mano misija – siekti, kad kiekvienas žmogus savęs paklaustų: ar aš teisingai gyvenu? Kodėl aš gyvenu? Kam tas gyvenimas skirtas? Kas aš toks esu? Kai žmogui kyla tokie klausimai, prasideda mąstymo procesas. O juk daug žmonių gyvena refleksais ir instinktais, kai reikia tik pavalgyti, pamiegoti, uždirbti pinigų, pratęsti giminę, ir viskas. Liūdna tai matyti.

Andrius Mamontovas, dainų autorius, atlikėjas

Pats atsakau už savo mintis ir darbus. Stengiuosi gyventi taip, kad pasaulį palikčiau geresnį, negu radau.

Romas Sakadolskis, žurnalistas

II. TEKSTO INTERPRETACIJOS UŽDUOTYS

Pasirinkite vieną iš pateiktų tekstų ir parašykite 350–400 žodžių teksto interpretaciją.

1 TEKSTAS

Jonas Biliūnas

LAZDA

Mano draugo pasakojimas

(Ištrauka)

Ir vėl ištisas dienas pradėjo Dumbrauckas vaikščioti po seklyčią iš vieno galo kitan arba sėdinti už staliuko prie lango. Išgyveno jisai pas mus dvejus metus ir – man visai netikėtai – paliko mano mokytoju. Padavė man rankosna didžiausią lenkišką knygą, atsistojo prie manęs ir liepė skaityti: jisai visą dieną stovėjo, aš visą dieną skaičiau. Ir taip visą vasarą ir žiemą. Sunkiai būdavo man su ta lenkiškąja kalba: buvau šveplas ir daugelio žodžių visai negalėjau ištarti. Bet mano mokytojas buvo be pasigailėjimo: spirdavo visaip lankstyti liežuvį, bent po šimtą kartų kartoti tą patį žodį – net mane visą prakaitas išmušdavo ir turėdavau akis pilnas ašarų. Matydavau, kaip Dumbrauckui virpėdavo pirštai, – taip ir norėdavo nusitverti man už ausies arba suduoti per nosį. Pažinau tuos jo pirštus! Buvo tai prievaizdos pirštai – kieti kaip geležis. Bet išgirdus, kad jisai išvažiuoja iš mūsų, nėr žinios kodėl man pasidarė liūdna, gaila jo. Buvo tai rudenį. Atvažiavo iš kažin kur toli nepažįstamas „šlėktūnas“ ir išsivežė jį.

Atsisveikindamas Dumbrauckas paliko man stalelį, o tėvui, kaip senam, atidavė savo seną obelinę lazda.

- Tau, Juozapai, palieku atminimui savo lazda, – tarė Dumbrauckas tėvui.
- Dėkui, ponaiti, – atsakė susigraudinęs tėvas, – kažin ar bepasimatysma kada?!

Dumbrauckui išvažiavus, tėvas ilgai vartė savo rankose lazda. Vartydamas pradėjo liūdnei šypsotis.

Paskui pakėlė į mus savo akis ir netikėtai paklausė:

- Ar žino, vaikai, ką man šitoji lazda primena?

Mes visi sužiurome.

– Tai jau seni laikai, – pradėjo jausmingu balsu tėvas, – labai seni. Mudu su motina dar buvova jaunu, jūsų visų ir ant svieto¹ dar nebuvo, – tik vienas Mykolas buvo gimęs. Pasitaikė tada kaip tik blogi metai – duonos maža, dirvos ir pievos išdžiūvo. O turėjom ne tik sau, bet ir ponui dirbti. Ir eidavom dirbtų už dviejų mylių – pačian Burbiškin. Nusivariau kartą rudenį Burbiškin jaučius pūdyimo artų. Nedaug ką galėjau su savim pasiimti: sau įsidėjau krepšelin duonos su druska, jaučiams – keletą saujų senų pelų; daugiau nieko kita nebuvo. O reikėjo trys dienos atidirbti. Man beariant pasibaigė pelai, imti vėl – nėra iš kur, pasiganyti negalima – užginta. Mano jaučiai visai prisivarė, kojų nebepavelka: o dar visa diena arti! Sustabdžiau pietums jaučius, atsisėdau ant ežios ir valgau, išsiėmęs iš krepšelio sausą duoną su druska. Valgau, o mano jaučiai tokiomis godžiomis akimis į mane žiūri. Taip man jų pagailo, kad valgyti nustojau. Ir mano krepšely tik trupiniai belikę. Supenėjau tuos trupinius jaučiams ir apsidairiau aplinkui: čia pat netoli gulėjo sugrėbstyti kupečiai pono doobilų.

Ir atėjo man tada galvon bloga mintis – taip, kaip jums jauniems dabar kartais atsitinka: dirbu ponui, tad kodėl negaliu pono žole jaučių pašerti?

Atsikėliau nuo ežios ir, priėjęs prie kupečio, pasiėmiau mažą doobilų kuokštelę. Prinešiau tą kuokštelę prie jaučių ir iš rankos šeriu, o jaučiai taip gardžiai ir godžiai ėda, kad, žiūrint į juos, ir man pačiam gera pasidarė. Tik ūmai pajutau, kad kažin kas kietu daiktu taip skaudžiai sudavė man per nugarą, kad pasverdėjęs pargriuvau ant žemės: net mano jaučiai pašoko iš vagos ir norėjo su arklu bėgti. Apsvaigęs pakėliau nuo žemės akis ir pamačiau priešais Dumbraucką su lazda rankoj.

- A tu, uncvotai²! tau vogti, vogti!.. – šaukė Dumbrauckas, pildamas man lazda per nugarą.

Matydamas, kad aš nebekrutu, pakėlė mane viena ranka nuo žemės ir, paspyręs koja, numetė vėl... Atsitokėjęs pramerčiau akis ir pamačiau savo jaučius netoli manęs stovinčius: jie, atgręžę savo sprandus,

¹ Svietas svet. *ntk.* – pasaulis.

² Uncvotas – nenaudėlis.

stebėjos į mane... Tik gyvas parsivariau namo ir tris savaites išgulėjau lovoj...

Tėvas nutilo. Mes sėdėjom savo vietose kaip įbesti. Niekas neatsiliepė, tik mano sesuo akim, pilnom ašarų, paklausė:

– Tėvel, ar šitas Dumbrauckas, kur pas mus gyveno?

– Šitas, – atsakė tėvas, – tik nereikia ant jo pykti: jį patį maišto metais kazokai taip buvo primušę, kad tris mėnesius visas kraujuos išgulėjo...

– O ar žinot, vaikai, kokia lazda jisai mane tada mušė? – paklausė jau šypsodamasis tėvas, – šita!..

Mes visi krūptelėjom ir išskėtėm akis: tėvas pakėlė ranką ir rodė mums lazdą, tą pačią lazdą, kurią Dumbrauckas paliko jam atminimui...

J. Biliūnas. Raštai, 1 t. – V., Vaga, 1980

2 TEKSTAS

Vincas Mykolaitis-Putinas

Iš rinkinio „Tarp dviejų aušrų“

RUDENIO NAKTĮ

Tyli naktis, šviesi rudens naktis,
Skambi kaip dainiaus kankliai šilkastygiai,
Plikus laukus ir pievas, ir girias
Užliejo sidabru taip lygiai lygiai.

Vėlai nuklydau aš į tuščią lauką
Tavim pasigėrėt, gilus dangau.
Pakėliau veidą į žvaigždėtą aukštį –
Ir tartum lašas jūroj išnykau.

Ir nežinau, kad aš buities kelionėj
Minu vien žemės tremtinio takus,
O mano džiaugsmas, poilsis ir laisvė
Toli kaip aukštos žvaigždės ir dangus.

Ir nežinau, kad ryt ir vėl su saule,
Ant veido užsimovęs margą kaukę,
Žingsniuosiu, kaip lig šiol, į šviesų rūmą,
Kur nieks manęs nei sveikina, nei laukia.

Ir nežinau, kad visos mano dienos
Bus be vilties skausminga vienuma,
Kur mano siela kaip nyki liepsnelė
Klajos, dangaus žvaigždėto laukdama.

Tyli naktie, šviesi rudens naktie!
Tau daug yr žiburių dangum spindėti,
O man širdis viena, tyli, liūdna:
Tau šviesti ir žavėti, o man mylėti.

V. Mykolaitis-Putinas. Raštai, 1 t. – V., Vaga, 1989

3 TEKSTAS

Jurgis Savickis

Iš rinkinio „Ties aukštu sostu“

KOVA

(Ištrauka)

Saulė auksinė, graži leidos už miesto trobesių ir plačių miesto gatvių. Saulės spinduliai švelnino užmiesčio pievų ir laukų kilimus, dieną taip margus ir taip vykusiai sudėliotus.

It sostas būtų kam rengiamas ar kas pasitinkamas ir laukiamas, kai jis ateis tais minkštais kilimais. Vakaro rugių kamienai atrodė dabar kaip aukšta giria laibais stiebais, aiškėmis, žalsvomis ir gelsvomis, it klykiančiomis saulės šviesomis perskrodžiama. Po girią skraidė dideli aitvarai-peteliškės, staigių saulės spindulių nubaidytos.

Tai buvo giria, įsisvajojusių tapytojų paprastai tepiežiama.

Saulė, kaip tas mūsų palaiminimas, kaip stebuklingas šiltas kamuolys, ritasi pamažu pažemiu. Dangus, neseniai dar mėlynas ir kaitrus, dabar supilkėjo ir rimo.

Vaikas turėjo daug atspėjamo laiko ir slankiojo miesto pakampiais.

Jis buvo nebepataisomas fantastas ir labiausiai norėjo, kad jo tėvas būtų toks pat „kaip ir kiti“. Tai stilius. Tai – malda. Pavyzdžiui, ar ne gerai ties geležies krautuve į žemę įleistas geležims kapoti priekalas dainuodavo: „dziling, dziling, džang!“

– Man aršina¹ su coliu. Man tiek ir tiek pavažoms! – sakydavo pasigėrėjimo tonu ūkininkai.

Ir tėvas taip pat turėtų nusipirkti sau geležies ir, gražiai sulygęs su žydu, nešti ją per miestelį savo vežiman krauti.

– Karnoms² geležies pirkau! Žydas nulupo, bet ką padarysi, reikalinga! – turėtų sakyti jis. Pagaliau nesvarbu pati kalbos forma, svarbu tas amžinas gyvybės pradai, veiklumas ir rūpinimasis. Su kokių pasigėrėjimu jis padėtų tėvui kišti geležį į šienus, į vežimo dugną!

Bet tėvas girtuoklis! Ne! Ne girtuoklis, bet paprastas girtuoklėlis. Smuklių palašautojas³. Dėl to, kad durnas⁴. Bobos apsėstas, nemoka atsikratyti. Jam duotų valią, jis mokėtų suvaldyti!

Vaikas jautė, kad tėvo geros širdies esama, bet silpnabūdžio. Kažkas stipresnis negu jo pairusieji nervai jį valdė.

Išmauros, būdavo, neišsipagiriojęs iš pašiūrės ir ims pusgirtis krėsti visokias nesąmones ir priekabių ieškoti!

– Kas vakar vežimaičio ienas sulaužė? A! – ir stuktelėdavo per neapsižiūrėjimą vaiką krūtinėn, tam net žvangtelėdavo.

– Kokias ienas sulaužė? Kokių priekabių ieškai, kvaily?

– Kad nesulaužei, reikėjo sakyti...

– „Sakyti“, kai sprandą apkūlei! Imsiu kitą kartą ir neatsileisiu. Žinosies tada.

– Ak, vaike, vaike, kas tave taip išmokė su tėvu kalbėtis? Neišmokai gyventi. Žinai, kelionėje viskas gali atsitikti!

– Atsitikti! Nereikia gerti, tai ir neatsitiks. Kad su šviesiu protu, viskas galima. Galima ir išgerti, kodėl ne.

Tikrai, su protu viskas galima. Tuomet ir varpos svaresnės gali būti, ir paukščiams giriose lengviau bus gyventi, ir šieno pievose bus daugiau.

Kartkartėmis tėvas, darbą baigdamas, uždainuodavo kokią švelnesnę melodiją, kad ir nestipriu, bet gana gražiu jį mažai sodybai balsu, taip atrodė vaikui.

¹ Aršinas – ilgio matas, lygus 71,12 cm.

² Karna – tekinio geležinis lankas.

³ Palašautojas – kas ieško nemokamai išgerti.

⁴ Durnas svet. *ntk.* – paikas, kvailas.

Kad ir mamanka⁵! Geriausia pasaulyje močiutė, bet kai pamato kokį kavalierių, ima ir išlėpsta. Dėl to, kad durna!

Tai tokios jo buvo ateities perspektyvos.

Vaikas sunkiai pravėrė eglinius vartus ir įėjo į lietuvišką traktierių⁶, „Laisve“ vadinamą, papuoštą lietuviškomis vėliavėlėmis ir vytimi, ir atsigulė ant savo vežimo kieme. Jis jautė, kad karčemoje lėbauja jo motina, o tėvas nugirdytas kur nors guli pastalėje.

Išalkę ir susipainioję arkliai, pažinę savo šeimnininką, tyliai sužvengė.

– Nenusprogsite! – atsiliepė vaikas ir susirangė patogiau ant maišo, užsiklodamas miline.

Tylu. Pašiūrėje irgi graibštos kiti arkliai. Įmatu poniškos formos, svetimas vežimas. Tat jam nepatinka.

Kaip jis norėtų, suvaręs arklius namie ganykloje ir užskleidęs žardyną⁷, eiti poilsio į šienus, o ne čia vėpsoti po bjaurius kiemus mieste. Jis jautėsi esąs kaip ir dalyvis kažkokios piktadarystės.

Tarp klevų ant šventoriaus rymojo maža bažnytėlė. Medžiai iš lėto šiurenos savo auksiniais lapais, supindami vaikui pasakingą melodiją. Vienas iš angelų atskrido įkaitusiu švelniu vakaro dangumi ir, prilėkęs bažnyčią, atsistojo viena koja ant bokšto kryžiaus. Tai buvo vėpūtė. Angelas pučia savo triūbon⁸ ir kelia iš amžinybės žmones.

Dangus žalsvas, tik apie klevų kupsnas bei bažnyčios bokštą narpliojo melsvos dangaus juostelės.

J. Savickis. Raštai, 1 t. – V., Vaga, 1990

III. LITERATŪRINIO RAŠINIO UŽDUOTYS

Pasirinkite vieną iš siūlomų temų ir parašykite 350–400 žodžių literatūrinį rašinį. Rašydami remkitės ne mažiau kaip dviejų autorių kūryba, bent vienas jų turi būti iš šių autorių:

- *Kristijonas Donelaitis*
- *Jonas Biliūnas*
- *Vincas Krėvė*

Siūlomos temos:

- **Gamtos pajauta lietuvių literatūroje**
- **Šeimos vaizdavimas lietuvių literatūroje**
- **Žmogus ir istorija lietuvių literatūroje**

⁵ Mamanka – motina.

⁶ Traktierius svet. *ntk.* – užeiga, smuklė.

⁷ Žardynas – aptvaras.

⁸ Triūba svet. *ntk.* – trimitas.